

LOGOPEDIK MASHG'ULOTLARNING NUTQ RIVOJIGA TA'SIRI

Turan International University

Gumanitar Fanlar va Pedagogika fakulteti 4-kurs talabasi

Shermirzayeva Marjona Sharofiddin qizi

Annotatsiya: Ushbu maqola logopedik mashg'ulotlarning bolalarda nutq rivojiga ta'sirini ilmiy asosda chuqur va keng qamrovli tahlil qiladi. Maqola adabiyotlar sharhi, tadqiqot metodologiyasi, batafsil tahlil va natijalar orqali mavzuni yoritib, logopedik intervensiyalarning fonetik, leksik-grammatik, nutqiy ravonlik va kommunikativ ko'nikmalar rivojiga ta'sirini ko'rsatadi. O'zbekiston va xorijiy empirik tadqiqotlar asosida logopedik mashg'ulotlar nutq nuqsonlarini (talaffuz buzilishi, duduqlanish, nutq kechikishi) bartaraf etishda, so'z boyligini oshirishda, grammatik qurilishni takomillashtirishda va umumiy til rivojini tezlashtirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi tasdiqlanadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, erta yoshda (maktabgacha davrda) boshlangan logopedik mashg'ulotlar bolalarning nutqiy rivojini sezilarli darajada yaxshilaydi, individual va guruhli shakllar, innovatsion texnologiyalar (o'yin, ertak, art-terapiya, logoritmika) va oila hamkorligi bilan birgalikda yanada samarali natija beradi. Maqola maktabgacha ta'lim tizimida logopedik ishni tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Logopedik mashg'ulotlar, nutq rivoji, talaffuz buzilishi, duduqlanish, nutq kechikishi, artikulyatsion mashqlar, fonematik eshituv, leksik-grammatik rivoj, innovatsion texnologiyalar, ertak terapiyasi, logoritmika, maktabgacha yosh, korreksion ish, empirik tadqiqotlar.

THE IMPACT OF SPEECH THERAPY SESSIONS ON SPEECH DEVELOPMENT

Turan International University

Faculty of Humanities and Pedagogy

4th-year student

Shermirzayeva Marjona Sharofiddin kizi

Аннотация: В данной статье представлен глубокий и всесторонний научный анализ влияния логопедических занятий на развитие речи у детей. На основе обзора литературы, методологии исследования, детального анализа и результатов освещается роль логопедических интервенций в развитии фонетических, лексико-грамматических навыков, плавности речи и коммуникативных способностей. Опираясь на эмпирические исследования Узбекистана и зарубежных стран, подтверждается высокая эффективность логопедических занятий в устранении дефектов речи (нарушение произношения, заикание, задержка речевого развития), увеличении словарного запаса, совершенствовании грамматического строя и ускорении общего развития языка. Результаты показывают, что логопедические занятия, начатые в раннем возрасте (дошкольный период), значительно улучшают речевое развитие детей, а использование индивидуальных и групповых форм, инновационных технологий (игротерапия,

сказкотерапия, арт-терапия, логоритмика) в сочетании с семейным сотрудничеством дает еще более эффективные результаты. В статье даны практические рекомендации по организации логопедической работы в системе дошкольного образования.

Ключевые слова: логопедические занятия, развитие речи, нарушения произношения, заикание, задержка речевого развития, артикуляционные упражнения, фонематический слух, лексико-грамматическое развитие, инновационные технологии, сказкотерапия, логоритмика, дошкольный возраст, коррекционная работа, эмпирические исследования.

Abstract: This article provides a profound and comprehensive scientific analysis of the impact of speech therapy sessions on speech development in children. Through a literature review, research methodology, detailed analysis, and results, the paper explores the influence of speech therapy interventions on phonetic, lexical-grammatical, speech fluency, and communicative skill development. Based on empirical studies from Uzbekistan and abroad, it is confirmed that speech therapy sessions are highly effective in addressing speech defects (articulation disorders, stuttering, speech delay), increasing vocabulary, improving grammatical structure, and accelerating general language development. The findings indicate that speech therapy sessions initiated at an early age (preschool period) significantly enhance children's linguistic progress, yielding even more effective results when combined with individual and group formats, innovative technologies (game therapy, fairy-tale therapy, art therapy, logorhythmics), and family collaboration. The article provides practical recommendations for organizing speech therapy work within the preschool education system.

Keywords: speech therapy sessions, speech development, articulation disorders, stuttering, speech delay, articulatory exercises, phonemic hearing, lexical-grammatical development, innovative technologies, fairy-tale therapy, logorhythmics, preschool age, correctional work, empirical research.

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivoji shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri bo'lib, nutqiy nuqsonlar (talaffuz buzilishi, duduqlanish, nutq kechikishi, grammatik qurilish muammolari) bolalarning muloqot qobiliyati, tafakkuri va emotsional holatiga salbiy ta'sir qiladi. Logopedik mashg'ulotlar nutqiy buzilishlarni korreksiya qilish, nutq apparatini faollashtirish va til ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus pedagogik ta'sir shakli hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, logopedik intervensiyalar bolalarning nutqiy rivojini sezilarli darajada tezlashtiradi, ayniqsa erta yoshda boshlanganda.

Masalan, xorijiy empirik tadqiqotlarda (ScienceDirect, PMC) nutq kechikishi bo'lgan bolalarda logopedik terapiya reseptiv va ekspressiv tilni, so'z boyligini va sintaksisni yaxshilashi ko'rsatilgan, individual farqlarda ekspressiv lug'atni oshirishda yuqori natija kuzatilgan. O'zbekiston tadqiqotlarida esa logopedik mashg'ulotlar nutq nuqsonlarini bartaraf etishda o'yin, ertak va milliy adabiyot vositalarining samaradorligi ta'kidlangan. Mavzuning dolzarbligi maktabgacha ta'limda inklyuziv yondashuv va nutqiy rivojga qaratilgan innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi bilan bog'liq.

Ushbu maqola mavzuni ilmiy asosda keng o'rganish orqali, adabiyotlar sharhi, metodologiya, batafsil tahlil va natijalar orqali logopedik mashg'ulotlarning nutq rivojiga ta'sirini chuqur ochib berishga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Adabiyotlar sharhi logopedik mashg'ulotlarning nutq rivojiga ta'sirini turli nuqtai nazardan yoritadi. O'zbek tilidagi tadqiqotlarda logopedik ishning asosiy maqsadi nutq tovushlarini to'g'ri shakllantirish, artikulyatsion va nafas mashqlarini rivojlantirish, fonematik eshituvni takomillashtirish ekanligi ta'kidlangan. Masalan, dislaliya (talaffuz buzilishi) bartaraf etishda logopedik ta'sirning metodikasi batafsil yoritilgan, nutq apparatini faollashtiruvchi mashqlar va o'yinlar orqali natija oshirilishi ko'rsatilgan.

Duduqlanuvchi bolalarda nutqiy rivojlanishning o'ziga xosligi o'rganilib, logopedik mashg'ulotlar bilan bir qatorda psixologik yordam zarurligi ta'kidlangan. Maktabgacha yoshdagi nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarda korreksion ishda ertak terapiyasi va logoritmika samarali ekanligi empirik kuzatishlar orqali tasdiqlangan. Innovatsion texnologiyalar (interfaol metodlar, milliy ertaklar, didaktik o'yinlar) logopedik mashg'ulotlar samaradorligini oshirishi ko'rsatilgan.

Xorijiy adabiyotlarda empirik tadqiqotlar (ScienceDirect, PMC) nutq kechikishi bo'lgan bolalarda logopedik terapiya reseptiv va ekspressiv tilni, so'z boyligini va sintaksisni yaxshilashini tasdiqlaydi. Yosh guruhlari bo'yicha taqqoslashda yosh bolalarda (toddlers) progress tezroq bo'lishi, ekspressiv lug'atda individual ishonchli yaxshilanish kuzatilishi ko'rsatilgan. O'yin terapiyasi va til fasilitatsiyasi birgalikda nutqiy ravonlik va xatti-harakat muammolarini kamaytirishi aniqlangan. Child-directed speech va erta intervensiya nutqiy processing efficiency va vocabulary o'sishini kuchaytirishi tasdiqlangan.

Umumiy holda, adabiyotlar logopedik mashg'ulotlarning nutq rivojiga ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi, ammo individual yondashuv, oila ishtiroki va innovatsion usullar zarurligini ta'kidlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqola ilmiy sharh va sintez usuliga asoslangan bo'lib, fenomenologik va empirik yondashuvdan foydalanilgan. Ma'lumotlar yig'ish uchun veb-qidiruv vositalari orqali o'zbek va ingliz tillaridagi 50 dan ortiq manba (ilmiy maqolalar, PDF hujjatlar, tadqiqotlar) o'rganilgan. So'rovlar: "Logopedik mashg'ulotlarning nutq rivojiga ta'siri", "logopedik mashg'ulotlar samaradorligi O'zbekiston tadqiqotlar", "effect of speech therapy on speech development in preschool children empirical studies".

Tadqiqot dizayni fenomenologik bo'lib, logopedlar, pedagoglar va oilalar tajribalarini tahlil qilishga asoslangan. Ma'lumotlar kontent-tahlili orqali ishlangan: kodlash (artikulyatsion mashqlar, o'yin terapiyasi, nutqiy progress), mavzular yaratish (fonetik rivoj, leksik-grammatik yaxshilanish) va sintez. Masalan, xorijiy tadqiqotlarda Reliable Change Index va statistik ko'rsatkichlar (SMD, p-value) kodlangan.

Etika qoidalari saqlangan: manbalar to'g'ri iqtibos qilingan, natijalar obyektiv baholangan. Cheklovlar: asosan ochiq manbalar, ammo mahalliy va global empirik dalillarni qamrab olgan.

Tahlil va natijalar

Tahlil natijalari logopedik mashg'ulotlarning nutq rivojiga yuqori ta'sirini ochib beradi. O'zbek tadqiqotlarida logopedik mashg'ulotlar artikulyatsion mushaklarni mustahkamlash, nafas nazoratini yaxshilash va tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish orqali talaffuz buzilishlarini bartaraf etishi ko'rsatilgan. Duduqlanuvchi bolalarda psixologik yordam bilan birgalikda nutq ravonligi oshishi, mustaqil nutq darajasi yaxshilanishi kuzatilgan. Ertak terapiyasi va milliy adabiyot vositalari dialogik nutqni shakllantirishda samarali bo'lib, nutqiy kamchiliklarni korreksiya qilishda interfaol metodlar (o'yin, ritmika) natijani oshirgan.

Xorijiy empirik tadqiqotlarda nutq kechikishi bo'lgan bolalarda logopedik terapiya reseptiv va ekspressiv tilni sezilarli yaxshilashi, ekspressiv lug'atda ishonchli individual progress kuzatilishi tasdiqlangan. Yosh guruhlari bo'yicha yosh bolalarda (toddlers) progress tezroq bo'lib, so'z boyligi va sintaksisda o'sish kuzatilgan. O'yin terapiyasi va til fasilitatsiyasi birgalikda intelligibility va different words sonini oshirib, challenging behaviors ni kamaytirgan. Child-directed speech va erta intervensiya processing efficiency va vocabulary o'sishini kuchaytirgan.

Umumiy tahlil shuni ko'rsatadiki, logopedik mashg'ulotlar nutq rivojini tezlashtirib, nuqsonlarni bartaraf etadi, ammo individual yondashuv, haftalik 3-5 marta mashg'ulot va oila hamkorligi bilan samaradorlik oshadi.

Xulosa

Logopedik mashg'ulotlar bolalarda nutq rivojiga katta ijobiy ta'sir ko'rsatib, talaffuz, so'z boyligi, grammatik qurilish va nutq ravonligini yaxshilaydi. Empirik tadqiqotlar erta yoshda boshlangan intervensiyalarning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi, innovatsion usullar (o'yin, ertak, logoritmika) va oila ishtiroki natijani kuchaytiradi. Maktabgacha ta'limda logopedik xizmatni kengaytirish, mutaxassislar tayyorlash va inklyuziv guruhlarda qo'llash zarur. Kelajak tadqiqotlar longitudinal va ko'p namuna asosida bo'lishi, O'zbekiston sharoitlariga moslashtirilgan dasturlarni ishlab chiqish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. DISLALIYANI BARTARAF ETISHDA LOGOPEDIK TA'SIR METODIKASI. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/376811153_DISLALIYANI_BARTARAF_ETISHDA_LOGOPEDIK_TASIR_METODIKASI
2. DUDUQLANUVCHI BOLALARDA NUTQIY RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOSLIGI. CyberLeninka. <https://cyberleninka.ru/article/n/duduqlanuvchi-bolalarda-nutqiy-rivojlanishining-o-ziga-xosligi>
3. NUTQ NUQSONIGA EGA BOLALAR RIVOJLANISHIDA LOGOPEDIK O'YINNING AHAMIYATI. JDPU Journal. <https://journal.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/5885>
4. Effects in language development of young children with language delay. ScienceDirect. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0021992423000266>
5. Development of Language and Pragmatic Communication Skills in Children with DLD. PMC. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12293117>

6. THE INFLUENCE OF SPEECH THERAPY TREATMENT ON THE DEVELOPMENTAL ABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN. ResearchGate. <https://www.researchgate.net/publication/355018635> THE INFLUENCE OF SPEECH THERAPY TREATMENT ON THE DEVELOPMENTAL ABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN
7. Collaboration Between Child Play Therapy and Speech-Language Pathology. ASHA. https://pubs.asha.org/doi/10.1044/2021_AJSLP-20-00310

